

KOTIELÄMÄÄ PYYNIKIN RINTEILLÄ

JOUKO SIIRILÄ
(TOIM.)

Kalliolan lastenkoti
1920–1988

⋮
SISÄLLYS

1. Koti yli 500 lapselle	7
2. Kalliolan lastenkoti 1920–1988	17
3. Lasten ikärakenne ja kasvatukselliset haasteet muuttuivat 1970-luvulla	55
4. Lastenkotitoiminnan loppuvaiheet 1980–1988 ja Kalliola-säätiö 1988–2024	63
5. Kalliolan johtajat seitsemällä vuosikymmenellä	77
6. Kalliolan koti asukkaiden muistoissa	145
7. Kalliolan työntekijöitä ja johtokuntien jäseniä	199
8. Siunaukselan orpokoti Kalliolan lastenkodin taustalla	243
9. Kalliolan koti vuosikertomuksissa	269
10. ”Aina löytyi jostain apu!”	287

joka vaatisi valtiovallan toimenpiteitä. Suurin osa orvoista oli punakaartien puolella taistelleiden jälkeisiä. Tilanteen vakavuudesta kertoo se, että jo 6.5.1918 senaatti asetti komitean selvittämään ja organisoimaan sotaorpojen huoltoa.

Samat evankelisen liikkeen vaikutusvaltaiset ystävät, jotka olivat olleet perustamassa jo Siunaukselan lastenkotia vuosikymmen aikaisemmin, löytyvät myös Kalliolan kodin taustalta. Vuoden 1911 keväällä kirkkoherra Heino Pätiälä ja Viialan kartanon isäntä, kunnallislautakunnan esimies Oskari Jaakkola, huutolaislasten kovia kohtaloita nähneenä, olivat alkaneet puuhata Jaakkolan omistaman noin 65 hehtaarin suuruisen Einolan tilan ostamista orpokodiksi. Tila sijaitsi tuohon aikaan Pirkkalassa. Nykyisin tila sijaitsee Nokian kaupungin alueella.

Ostajana oli lopulta pastori Pätiälä sisarensa Hanna Raudan (Regnell) kannustamana. Näin sai alkunsa prosessi, jonka seurauksena Orpokoti Siunauksela-niminen osakeyhtiö perustettiin loppiaisenä 1912. Vain kymmenen vuotta myöhemmin yhtiöllä oli alaisuudessaan jo viisi lastenkotia ja lisäksi kaksi kansanopistoa. Yksi niistä oli Pyynikin rinteelle Kalliolan huvilaan perustettu Sotaorpola. (Koti, nimeltä Siunauksela, Paino-S, Tampere 1984.)

Kalliolan lastenkoti irtautui itsenäiseksi yhdistykseksi Siunaukselan alaisuudesta huhtikuussa 1926. Siksi tätä kirjaa voi kutsua myös satavuotishistoriikiksi. Lastenkodin synty kertoo omaa kieltään siitä, että sen taustalla ollut Suomen Luterilainen Evankeliumiyhdistys ei ollut alussa eikä myöhemminkään pelkkä kristinuskon luterilaisiin korostuksiin keskittynyt kansalaisjärjestö. Sen kannattajat ovat tehneet myös laajamittaista sosiaalista työtä julistustyön ohella aluksi kotimaassa ja myöhemmin lähetystyössä niin Aasiassa kuin Afrikassakin. Sley'n työ Japanissa alkoi vuonna 1900.

Tampereella ensi sijassa punaorpojen auttamiseksi perustetulla lastenkodilla oli historiansa aikana useita nimiä: Siunaukselan lastenkoti ry:n Tampereen Sotaorpo, Orpokotiyhdistys Kalliola ry ja lopuksi Kalliolan lastenkoti ry. Sen asukkaina 68 vuoden aikana oli yli 500 lasta, sattumoisin suunnilleen sama määrä, kuin Tampereella laskettiin olleen lapsiorpoja kevään 1918 sisällissodan jäljiltä. Heitä ryhdyttiin pian kutsumaan punaorvoiksi, vaikka sosiaaliministeriön käyttämä virallinen nimitys oli sotaorpo. Sosiaaliministeriön tilastoinnissa sotaorvoiksi luettiin alle 15-vuotiaat lapset ja nuoret, joiden isä oli kuollut taistelussa, vankileirillä tai kadonnut. (”Punaorvon tarina”, Mervi Kaarninen, Suomen historian pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto 1984).

Kymmeniä osastoja ja tuhansia lahjoittajia

Kalliolan lastenkodin kannatusjäsenten määrä lähenteli parhaimmillaan ja varsin pitkään 200:aa. Ystäviä ja tukijoita oli tuhansia kaikkialla Suomessa. Erityisesti Sley ry:n ja Tampereen kaupungin sekä muutamien yksityislahjoittajien tuen merkitys oli hyvin suuri ainakin 1960-luvulle asti. Myös Ruotsista ja Amerikasta saakka tuettiin kotia. Enimmillään 40–50 Sleyn paikallisosastoa muisti kotia joululahjalla tai säännöllisellä tuella.

Työntekijöinä ja lastenkodin johtokunnan jäseninä oli useita pitkäaikaisia henkilöitä, jotka voimiaan säästämättä tekivät työtä lasten hyväksi varoja keräten, hyväntekeväisyysjuhlia järjestäen ja talkootöitä tehden, jotkut jopa yli neljän vuosikymmenen ajan.

Kodin toiminnassa, johtokunnissa ja juhlien puhujina oli useita valtakunnallisestikin merkittäviä Evankeliumiyhdistyksen johtajia, kirjailijoita ja runoilijoita. Johtokunnista ensimmäisen puheenjohtajana vuosina 1920–1929 vaikutti putkimestari K. A. Säilä. Viimeinen puheenjohtaja, vuodesta 1981 alkaen, oli kapteeni, evp. Pertti Laaksonen, joka toimi johtokunnassa vuodesta 1970 aina kodin ovien sulkeutumiseen asti.

Lastenkotitoiminnan tulevaisuudesta arvokkaalla Pyynikin eteläisellä rinnetontilla alettiin keskustella Suomen Luterilaisen Evankeliumiyhdistyksen sisällä jo 1970-luvulla. Jatko oli veitsen terällä ensimmäisen kerran aivan kahdeksankymmentäluvun alussa. Evankeliumiyhdistys oli kutsunut koolle ylimääräisen jäsenkokouksen tammikuun 7. päiväksi vuonna 1980. Sen ainoa asia oli yhdistyksen 13.12.1979 kokoontuneen johtokunnan tekemä esitys lastenkodin ja sen tontin myymisestä. Samalla esitettiin, että tontin tulevasta kauppahinnasta kolmannes tai vähintään yksi miljoona markkaa luovutetaan vastikkeetta Kalliolan lastenkoti ry:lle ”käytettäväksi uuden lastenkotirakennuksen hankintakustannuksiin”.

Esitys ei kuitenkaan edennyt, vaikka vuoden 1980 tammikuun jäsenkokouksen pöytäkirjan allekirjoittajina olivat Evankeliumiyhdistyksen raskaimman sarjan hahmot: toiminnanjohtaja Lauri Koskenniemi, hänen edeltäjänsä Toivo Rapeli ja talouspäällikkö Veikko Virtanen sekä rivijäsenet Erkki Lappi ja Mikko Vanhanen.

Lähinnä kuriositeettina todettakoon johtokunnan kadonneesta kokouspöytäkirjasta 11.5.1935 tehty muistiinpano: ”... kun uuneja olisi uusittava, lattiaita ja seiniä tilkittävä ... ehdotettiin, että koko alue myytäisiin ja koti perustettaisiin kauemmas maaseudulle.”

Näin ollen on kiinnostavaa, että vielä 2.5.1985 lastenkotiyhdistys korosti lehdistölle jakamassaan tiedotteessaan, että Evankeliumiyhdistyksen kanssa on sovittu lastenkotitoiminnan jatkumisesta entisen käytännön mukaisesti! Jatkuvuuteen uskottiin muun muassa siksi, että rakennuksessa kerrottiin edellisen kahden vuoden aikana toteutetuista huomattavista sisätilojen kunnostustöistä kannatusyhdistyksen ja tontin omistajan takaamalla lainoituksella.

Kannatusyhdistyksessä oli viimeisenä kokonaisena toimintavuonna 180 jäsentä. Tukijoina ja lahjoittajina oli lisäksi kolmekymmentä Evankeliumiyhdistyksen paikallisosastoa. Lahjoitustulojen määrää kuvaa se, että ne kattoivat noin puolen vuoden ruokakulut. Itse asiassa Evankeliumiyhdistystäkin ylläpitävät Kalliolan ystävät antoivat Tampereen kaupungille ja muille lapsia sijoittaneille kunnille vuosittain merkittävän lahjoituksen. Hoitopäivämaksut ja kuntien osuudet kattoivat ensimmäisten vuosikymmenien aikana vain vajaa puolet kokonaismenoista, jotka sijoittajien olisi pitänyt vastata kokonaisuudessaan itse.

Kokemusasiantuntijat kertovat

Koti toimi koko ajan hengeltään ja perusteiltaan evankelisena lastenkotina. Se perustettiin, kuten joissakin vanhoissa asiakirjoissa on todettu, ”kasvattamaan köyhiä orpolapsia Jumalan Sanan nuhteessa”. Kalliolan vanhan muurin kyljessä roikkui ennen useita Raamatun lauseita. Yksi nousi muita rakkaammaksi: ”Tähän asti on Herra meitä auttanut...” (1. Sam. 5:12). Tämä sana oli usein rohkaisuna myös taloudellisten huolien keskellä, silloin kun ruokalaskut olivat maksamatta puolen vuoden ajalta tai henkilökunnan palkkoihin ei seuraavalle kuukaudelle jäänyt enää rahaa kassan pohjalle. ”Aina löytyi jostakin apu”, kuten puheenjohtajan nuijaa viimeksi heiluttanut Pertti Laaksonen usein on muistellut.

Kalliolan toiminta käynnistyi punaorpojen auttamiseksi, mutta pian siitä tuli lastenkoti muiden kaltaistensa joukossa. Evankelisten uskovien rukous sekä heidän ja Evankeliumiyhdistyksen taloudellinen tuki tekivät siitä ainakin 1970-luvulle asti kilpailukykyisen toimijan lastensuojelun alalla.

Kirjan toinen luku perustuu Kalliolan kodissa vuosina 1937–1947 varttuneen rehtori Ilmari Peltomaan laatimaan Kalliolan 50-vuotisjuhlaan valmistuneeseen historiikkiin. Sen jälkeen voimme lukea Sanansaattajalehdessä vuonna 1980 julkaistun katsauksen kuuteen vuosikymmeneen. Seppo Suokunnas on laatinut pohjatekstin luvussa neljä Kalliolan lastenkodin loppuvaiheista ja Kalliola-säätiö sr:n perustamisesta säätiön lopettamiseen vuonna 2024.

Historiatietojen tärkeydestä huolimatta kirjan ydin on kuitenkin luvuissa viisi, kuusi ja seitsemän. Niihin sisältyvät varsinaisten ”kokemusasiantuntijoiden”, johtajien ja muutamien muiden työntekijöiden sekä eräiden lasten muistot ja kuvaukset heidän lapsuudenkokemuksistaan tässä kodissa. Ensimmäisten vuosikymmenien johtajien esittelyt on poimittu historiallisista lähteistä, mutta 1970-luvulta alkaen toimineet johtajat ovat kertoneet tai kirjoittaneet itse Kalliolaan kytkeytyneistä elämänvaiheistaan.

Lopuksi käymme vielä läpi Kalliolan synnyn historiallista taustaa. Alkuvuosina sitä ylläpiti Siunaukselan lastenkodin alaosasto. Varhaisimpia vaiheita kuvaavat Hanna Rauta ja Saima Lähdesmäki ajan tyyliin laadituissa tunteikkaissa teksteissään, jotka on alun perin julkaistu Orpokotiyhdistys Siunaukselan kymmen-

vuotisjuhla julkaisussa vuonna 1922. Lopuksi voimme lukea Kalliolan hyväksi vuodesta 1970 aina säätiövaiheen loppuun 2020-luvulle saakka, eli puoli vuosisataa vapaaehtoistyötä tehneen Pertti Laaksosen ajatuksia kristillisestä lastensuojelusta.

Kalliolassa korostettiin alusta asti kodinomaisuutta, oli paikkakunnassa juhlapyhät tai arki askareineen. (Petri Hautakan kuva-arkisto)

